

scopi, ubi electus in Episcopum, ut et Abbas, offerunt dicto offertorio, duo *intortitia accensa*, duos panes (in antiquis Pontificalibus additur *albos panes*) et duo *barilia vi-*  
*no plena*, seu doliola vino plena. Oblationes item panis,  
et vini, atque candelarum fiunt ad Missam Pontificalem  
in Canonizatione Sanctorum per Cardinales antiquiores  
ex triplici Sacri Senatus ordine, nempe per antiquorem  
ex Episcopis, et Presbyteris, et Diaconis. Primus Episco-  
pus Cardinalis offert duos magnos Cereos, antiquior Cardi-  
nal is Presbyter duos magnos panes cum mappulis, prior  
vero Diaconorum Cardinalium duo vasa vini. Qui ergo  
uberiora de oblationum ad altare ratione cupit, Berlen-  
dum aeat.

### CAPUT XVIII.

De quinque orationibus, quae Offertorium consequuntur.

I. Orationes, quae in Sacrificio Missae post Antiphonam Offertorii dicuntur, nempe prima *Suscipe Sancte Pater*, secunda *Offerimus tibi Domine*, tertia *In spiritu humilitatis*, quarta *Veni Sanctificator*; postrema *Suscipe Sancta Trinitas*, neque antiquae admodum sunt, neque in Romana Ecclesia ante quingentos annos legebantur, prout scribit Bellarminus *Controversiarum* t. 3. Lib. 6. de *Sacrificio Missae*, et evincit ex silentio Walsfridi, Ruperti, Amalarii, et Innocentii Tertii, qui post Offertorium statim loquuntur de Secretis. Hinc etiam discimus qua de causa istae orationes in diversis Ecclesiis, diversae sint, quia cum diu Romana Ecclesia illis usa non fuerit, unaquaque Ecclesia sibi peculiares instituit. Micrologus duas tantum profert ex Ordine Gallicano, nempe *Veni Sanctificator*, et *Suscipe S. Trinitas*. In antiquis Missalibus Monasticis unica oratione panis, et vinum offeruntur. Ad haec observandum superest cum Martenio de antiquis Ecclesiae ritibus tom. 1. pag. 391. edit. Venet. Calicem scilicet una cum pane simul unica oratione oblatum ex ple-  
risque Missalibus, speciatim Lugdunensi, Antissiodoren-

si, Catalaunensi alisque quamplurimis. In Missa Codicis Tiliani apud Menardum, et in ea, quam edidit Illyricus, diversae habentur formulae oblationum generales, et particulares.

H. More Romano Sacerdos offert primo patenam cum hostia, dicens orationem: *Suscipe Sancte Pater*. In hac oratione Hostiam, quae est super patenam, etsi nondum consecratam, vocat immaculatam: quod quidem nemo miretur; neque enim ea verba ad panem sunt referenda, sed ad Corpus Christi, quod futurae Consecrationis vi sub ipsius speciem panis subibit. In fine orationis facieos Crucem cum eadem patena deponit Hostiam super Corporale, et ad dexteram collocat patenam. Illud autem signum Crucis significat Hostiam super Crucem ponit, ubi Christus Jesus aeterno Patri ipse se obtulit, ut nos a peccatis redimeret, quod observat Honorius in *Gemma Animae* Lib. 1. cap. 96. et Durandus Lib. IV. cap. 30. n. 17. Pane autem oblato ponit Sacerdos viuum in Calice, et aquam miscet, idque ex Salvatoris institutione, ut antiquae Liturgiae Jacobi, Marci, Basillii, et Joannis Chrysostomi testantur, dicentes Christum postquam coenavit accepisse Calicem, et vino aquam miscuisse. Longam de hoc argumento epistolam scripsit ad Coecilium Cyprianus, quam laudat Augustinus Lib. 4. de *Doctrina Christiana* cap. 21. Justinus Martyr *Apolog.* 2. loquens de Eucharistia panem, vinum, et aquam offerri ait. Damascenus Lib. de *Fide Orthodoxa* cap. 14. *Consimili modo*, ait, *acceptum calicem, et vino, et aqua constantem impertivit eis*. Teodulphus Aurelianensis duplum eiusdem mixtions causam agnoscit in libello de *Ordine Baptismi*, quem edidit Menardus in notis ad *Sacramentarium S. Gregorii Magni* cap. 18. sive quia de latere Domini aqua cum sanguine fluxit, vel quia per vinum Christus, per aquam populus significatur. Hanc vero secundam rationem elegans pertractat S. Cyprianus in laudata epistola ad Coecilium: *Videmus in aqua populum intelligi, in vino ostendi Sanguinem Christi*. Quando autem in calice aqua vino misetur, Christo populus adunatur et credentium plebs ei, in

quem credit copulatur et coniungitur. Haec et alia multa Cyprianus, quae Patres Concili tertii Bracarensis can. I. transcripterunt. Hydroparastatas sive Aquarios, et Enratitas, qui sola aqua utebantur in mysteriis; itemque Armenos, qui solum vinum adhibebant, semper damnavit Ecclesia. Armenos damnavit Concilium Trullanum can. 32. eosque egregie confutat Clemens Galanus tom. II. secundae partis Conciliationis Ecclesiae Armenae cum Romana tract. de nova lege quaest. 4. § 5. sect. 2.

III. Romano ritu dum aqua miscetur vino, dicitur Orationis Deus qui humanae substantiae, quae extat in Missa veteri edita ab Illyrico, et in Tilliana apud Menardum. Ecclesiae omnes Orientales, et plures Latinae in eadem mixtione Sanguinem et aquam e Christi latere fluxisse commemorant. Sic enim Ambrosiani dicunt cum aquam infundunt; de latere Christi exivit Sanguis et aqua pariter, in nomine Patris etc. Sic Lugdunenses; de latere Domini nostri Jesu Christi exivit Sanguis et aqua tempore passionis, Apud nonnullas Ecclesias haec actio cum silentio peragebatur. Usus autem aquam benedicendi hinc fuit, quod alias in Crucis formam aqua infundebatur in Calicem iuxta antiquum Ordinem Romanum. Signum Crucis, quod sit nunc super aquam, super vinum et aquam olim fiebat, quum nempe utrumque una infundebantur in Calicem. Græci bis aquam miscent, semel frigidam, cum in prothesi sancta dona praeparant, pungente Sacerdote panem sancta lancea, et dicente: *Unus militum lancea latus eius aperuit, statimque exivit sanguis, et aqua;* et Diacono infundente vinum et aquam. Deinde calidam post consecrationem, immediate ante communionem petente Diacono a Sacerdote, ut, aquam servidam benedicat. Ratios reddunt huius secundae mixtionis Scriptores Graeci apud Goar in notis ad Missam Chrysostomi num. 167. et apud Arcudium Lib. 3. Concordiae cap. 39 quia per eam fervorem S. Spiritus intelligi volunt. Huic ritum in suis Liturgiis praescribunt Sancti Patres Basilius, et Chrysostomus, usque perpetuo Orientalis Ecclesiae Sacerdotes doctrina, et sanctitate conspicui comprobarunt. Per

aquae et vini commixtionem quidam putant Incarnationis ostendi Mysterium, in quo humana natura cum Divina hypostatice iuncta est; quam explicationem tueri videntur ipsius orationis verba. Alii per eam commixtionem putant intelligi aquam et Sanguinem, quae defluxerunt a latere Christi.

IV. Sacerdos Calicem Deo offert dicens: *Offerimus tibi Domine Calicem salutaris etc.* cumque in panis oblatione singulariter dixerit *Offero*, hic pluraliter ait *Offerimus*, quia nimur Romanò Ritu eamdem orationem simul cum Sacerdote in Missa solemni recitabat Diaconus, qui antea vinum Calici infundit, et olim Sanguinem populo ministrabat. Neque obstat, quod privatae Missae sine Diacono celebrantur, et nihilominus Sacerdos dicit *Offerimus*, quia formulae pro solemni Missa instituae, in privata non mutantur. Sicuti retentae sunt antiquae formulae tunc instituae, et quia Catechumeni in festis Paschatis, et Pentecostes baptizari solebant, adhuc per octavam utriusque festivitatis etiam nunc pro illis addimus haec verba: *quae tibi offerimus pro his quoque, quos regenerare dignatus es ex aqua.* Huius verbi *offerimus* meminit Augustinus Lib. 20. adversus Faustum Manichaeum cap. 11. Sequitur deprecatione *In spiritu humilitatis ex verbis Azariae apud Danielem.* Haec in multis Missalibus reperitur: itemque alia *Veni Sanctificator*, quae communior et antiquior est, et dirigitur ad Spiritum Sanctum, ut veniat, et preparatum Sacrificium benedictat. Invocare autem Spiritum Sanctum ad oblationem sanctificandam mos antiquissimus fuit Ecclesiae Africanae, ut ex Fulgentio constat.

CAPUT XIX.

De ablutione manuum usque ad Canonem.

I. Ritus manus abluendi (1) post oblationem, communis est Graecis, Latinis, Maronitis, et aliis Orientalibus. De hoc ritu loquitur *Cyrillus Hierosolymitanus* initio *Catechesis quintae mystagogicae* dicens: *Vidistis Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, et illis qui circum Altare Dei stabant, Presbyteris. Et auctor constitutionum Apostolicarum cap. 11. Sacerdotem ait lavare manus in signum puritatis animae. Psalmus Lavabo huic actioni aptissime convenit: et quamquam in quibusdam Ecclesiis quidam eius versiculi dumtaxat recitentur, tamen in Missali Romano Psalmus ille integer exhibetur; quod congruit cum Liturgiis S. Basili et Chrysostomi.* Post lotionem recitat Sacerdos aliam orationem incipientem *Suscipe Sancta Trinitas*, quae quam antiqua sit, non liquet. Extat paucis mutatis in Codice Tiliano apud Menardum, et in Missa Illyrici quotidiana, et generalis nuncupatur. Micrologus anno 1090. hanc orationem nec in Ordine Romano, nec in Gallicano fuisse nos docet cap. 11. Haec reperitur in Liturgiis Graecis; et iisdem fere terminis exprimitur in Missali Ambrosiano. In pluribus Missalibus et Sacramentariis Micrologo antiquioribus, quae numerat Le Brun 3. part. art. 9. reperitur; at quemadmodum dicebatur ex sola devotione, hinc factum, ut in pluribus Ecclesiis dicta numquam fuerit; sicuti nec dum dicitur a Carthusianis, ex quo inferre est tempore eorum institutionis, anno scilicet 1804. in Ecclesia Gratianopolitana, a qua Missali acceperunt, recitata non fuisse. In Ecclesiis, in quibus recitabatur non ubique recitabatur eodem modo. Recitabatur ab initio in solemnitatibus tantum, aliis autem diebus recitabantur

(1) Maldonatus, *de Caeremoniis cum notis Francisci Antonii Zaccariae Disputatio II. §. XVIII.*

peculiares orationes; Oblatio pro *Rege, et omni populo Christiano*; Oblatio pro *semetipso*; Oblatio pro *salute vivorum*; Oblatio pro *infirmis* uti ex *Sacramentali Trevirensi* MSS. patet. In eadem oratione mentio fit de *Passione, Resurrectione, et Ascensione Domini nostri Jesu Christi*: idque ut totum exprimatur Salvatoris Sacrificium.

II. Post haec Sacerdos, dicta oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, vertit se ad populum, dicens intelligibili voce, *Orate fratres*. Huius precis antiquitas est aperienda. Secundum priscos Romanos Ordines, Pontifex convertens se ad populum dicebat: *Orate, vel Orate pro me*. Apud Alcuinum de *Divinis Officiis* cap. XL. haec leguntur: *Orate pro me fratres, ut meum pariter, et vestrum Sacrificium acceptum sit Domino*: In Missa Illyrici ponuntur orationes: quae tamen ab Alcuino, et Amalario indicantur, breviores sunt, quae in Pontificali Prudentii Episcopi Trecensis praescribuntur, et iis pene, quibus hodie Ecclesia utitur, uniformes. Honorius Augustodunensis Lib. I. cap. XXXIX. *Orate tantum commemorat*. Rupertus vero Tuitiensis, et Hugo Victorinus hanc precem silentio prætereunt. Innocentius III. Lib. II. *Mysteriorum Missae* cap. XL. formulam huius precis ita refert: *Orate pro me, fratres carissimi*. Eam orationem Radulphus, Proposit. 23. S. Leoni tribuit, totius vero sententiae substantia reperitur in Liturgiis Sanctorum Marci et Jacobi, uti animadverxit Meratus tom. 1. part. 1. pag. 500 n. 31.

III. Accedamus nunc proprius ad sacra mysteria, atque ad ipsius Sacrificii maiestatem. Celebrans igitur postquam populum orare monuit, orat et ipse secreto, quam *Orationem Liturgici Scriptores, ac Libri Secretam appellant*, quod, ut plerisque veterum rituum concinnatoribus placet, ea secreto dicatur. Est autem oratio, quae super oblata profertur, ac per eam Deus exoratur, ut eadem oblata recipere dignetur. *Secreta Oratio eiusdem est antiquitatis, ac Orationes in exordio Missae post Introitum, ac in fine post communionem*. Has autem continet *Sacramentarium Gelasianum, et Gregorianum*. Ideo Alcuinus de *Divinis Officiis* cap. XL. generica voce, *Secretam*

Collectam appellat. Amalarius latius explicat, quid sibi velit *Secreta*, in Libris de Ecclesiasticis Officiis Lib. III. cap. XX. Sequitur, inquit, *Secreta*. *Secreta* ideo nominatur, quia secreto dicitur. In hac primo nominatur hostia, sive *Sacrificium, oblatio*: in hac precatur Sacerdos per eamdem hostiam purgari usquequaque. Idem Amalarius in Ecloga cap. XXIV. apertis verbis docet, orationem secretam ab Episcopo secrete dictam fuisse. Expositio Missae saeculi IX. licet obiter de oratione secreta agat, eam tamen secrete dici consuevisse monet. In multis Libris Sacramentariis tam editis, quam MSS., modo *Secreta*, modo *Super Oblata* vocatur: Sacramentarium Pamelii, *Secreta*; Sacramentarium Vaticanium ex Codice vetustiore decimi forte Saeculi descriptum, *Super oblata*; Missale Plenarium Vaticanum Saeculi XI. *Secreta* appellant. Sunt qui putent has orationes secreto dici a verbo *secernere*, vel quia ex oblationibus populi aliae ponebantur extra altare, aliae secernebantur in *Sacrificium*, et super illas sic secretas, ac super altare positas fundebantur istae orationes, quae ideo *Secretae* seu super *oblata* dictae sunt: vel quia orationes illae primae erant ex iis quae recitabantur post secretos, et segregatos Catechumenos, ac Poenitentes, adeout illae *Secretae* dicerentur a secretis Catechumenis, quemadmodum *collectae* a collectis in unum fidelibus. Innocentius Papa III. Lib. 2. *Mysteriorum Missae* cap. 54. et seqq. putat eadem hoc silentio reverentiam, et maiorem attentionem excitari circumstantium animis, dum solus Sacerdos seorsum orat pro populo, quemadmodum in *Sacrificiis* veteris Legis Sacerdos oraturus pro gente Israelitica, solus intrabat in Sanctuarium. Causam insuper S. Thomas 3. parte quæst. 83 art. 4 ad 6. eam esse arbitratur, quod circa Passionis tempus Discipuli nonnisi occulte Christum confiterentur. Franciscus Antonius Zaccaria existimat in Romana Ecclesia haec omnia secreto recitata semper fuisse, idque ex Arcani disciplina. In Ecclesia Romana ritu Gelasiano una tantum fere semper oratio *secreta* est, licet duae ut plurimum in prima Missae oratione statuantur. In Expo-

sitione Missae Saeculi IX. brevis *oratiuncula* appellatur, ex quo coniicitur, unam tantum fuisse. Sensim usus obtinuit, ut plures dicerentur, quocirca hodie quot ante Epistolam clara voce a celebrante orationes dictae sunt, totidem secreto eodem ordine ad *Secreta* sunt repetendae. Quae sit Ecclesiae mens in his Orationibus, pulchre declaratur in secreta Missae in Dominica quinta post Pentecosten, hisce verbis concepta: *Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et has oblationes famulorum tuorum benignus assume; ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem.* Postquam Sacerdos secreto oraverit, elata voce adstantes invitat ad respondendum *Amen*, hoc est ad assentiendum iis omnibus, quae ipse in secreta petiit, uti post Micrologum cap. 7. observat Cardinalis Bellarminus tom. 4. *Controversiarum* Lib. 6. de *Missa* cap. 17.

IV. Lectis secreto orationibus super *oblata*, incipit Sacerdos Praefationem, praemissa populi salutatione, cuius nomine, ut scribit Menardus in *notis ad Sacramentarium S. Gregorii* pag. 25. venit oratio, seu gratiarum actio, quae canoni praemittitur, qua disponitur Sacerdos, et populus ad tremendorum mysteriorum confectionem. In Missali Mozarabico inscribitur *Inlatio*. Ita etiam *Contestatio* legitur apud Gregorium Turonensem de *Miraculis S. Martini* Lib. 2. cap. 14. Hinc pariter in Sacramentario Gallicano vocatur *Contestatio*, uti et in Gothicō a clarissimis viris Thomasio, et Mabillonio vulgatis. In Gotlico dicitur etiam aliquando *Immolatio*. Atque ut ab earum origine exordiamur, Praefationum antiquitas Apostolis, vel Apostolicis viris tribuenda esse Pagio, Bonae, Cangio, aliisque doctissimis viris videtur. Certe quidem eius antiquissimum usum confirmat S. Cyprianus in *Libro de Oratione Dominica* cap. XIIII. Ideo et Sacerdos, inquit, ante *Orationem, Praefatione praemissa, parat fratrum mentes, dicendo: Sursum Corda, ut, dum respondeat plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil aliud se, quam Dominum cogitare.* Passim vero de more dicendi Praefationem multis in locis meminit S. Augustinus. His suf-

fragatur Caesarius Arelatensis. Consonant etiam Patres Graeci. Cyrus Hierosolymitanus *Catechesi quinta mystagogica* diffuse et eleganter de hac re disserit. De hoc loquitur etiam Chrysostomus Homilia 18. in secunda ad Corinthios, et Homilia de Eucharistia. In singulis etiam Liturgiis vetustissimis, tum apud Occidentales, tum apud Orientales, Praefationum peculiaris quaedam formula habetur. Illud praeterea plane constat, Praefationes memorari a Concilio Milevitano A. D. 416. celebrato. Igitur sub haec tempora Praefationes nonnullae circumferebantur, privata quorundam pietate confectae, praeter eas, quae iam probatae erant, et in Ecclesiis legebantur. Haec raptim ad earum originem quod attinet.

V. Difficile admodum erit, Praefationum auctores designare. Castigate quidem loqui videtur Walafridus Strabo cap. XXII., dum incertum esse ait, quis primus fuerit Praefationum Auctor: *Praefationem actionis*, inquit, *qua populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deinde humanae vocis supplicatio caelestium virtutum laudibus admitti depositur, quis primus ordinaverit, nobis ignotum est.* Plurimum Praefationum auctor perhibetur S. Gelasius Romanus Pontifex. Qui id statuunt, Libri Pontificalis auctoritate nituntur, qui in Gelasii vita haec habet: *fecit etiam et Sacramentorum Praefationes, et orationes canto sermone.* Quem locum nonnulli interpretantur, ut S. Gelasius recognoverit, et auxerit Praefationes, quae antea in Ecclesia Romana legebantur. Plerique Praefationis initium ab illis verbis: *Per omnia saecula saeculorum, deducti arbitrati sunt, sed perperam; illa etenim verba ad praecedentes orationes secretas pertinent, utpote eorum conclusio, ipsaque alta voce recitat Sacerdos, ut populus respondeat Amen, sique confirmet, quae in illis a Deo impetranda postulata sunt.* Idem autem Sacerdos dicit *Dominus vobiscum, salutans quidem populum, sed non ad ipsum conversus; vel quia cum dixit Orate Fratres, quodammodo populum dimiserit, vel quia ante Praefationem iuxta Liturgias Sanctorum Jacobi, Basilii, et Chrysostomi Sanctuarium cludebatur, et circum Altare ve-*

lum appendebatur, adeoque in illa salutatione non opus erat, ut se Sacerdos ad populum converteret, quem videre non poterat. Vide Petrum Le Brun tom. 1. p. 386. Verum itaque, et proprium Praefationis initium est a verbis illis: *Sursum corda, quae intonat Sacerdos, et a populo respondet: habemus ad Dominum.* Vetustissimum est eiusmodi initium. Ea enim verba habentur in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, et Chrysostomi. Sic etiam incipit ab iisdem verbis Praefatio in Sacramentario Gelasiano.

VI. Praefationes autem ubique receptas, atque usitatas fuisse, ex Liturgiis omnium Ecclesiarum palam sit. Diversae quidem in diversis Ecclesiis illarum formulae fuerunt, omnes tamen idem argumentum prosequuntur. Graeci, et aliae in Oriente nationes, unicam habent Praefationem, quae in singulis Missis repetitur Latinis variae sunt. Ambrosiani unam communem Romanae similem habent, at in Missis propriis sive de Festo, sive de Dominica, aut de feria, propriam item canunt Praefationem. Simili modo Mozarabes propriis semper utuntur, in quibus vel mysteria eius festivitatis, quae tunc celebratur, vel Sancti, de quo in Missa laudes, et encomia stylo sublimi, variisque sententiis exornato decantantur. Insuper novem sunt Praefationes iuxta ea, quae Pelagius II. Pontifex scripsit ad Episcopos Germaniae et Galliae, prima de Nativitate Domini, secunda de Epiphania, tertia de Quadragesima, quarta de Cruce, quinta de Paschate, sexta de Ascensione, septima de Pentecoste, octava de SS. Trinitate, nona de Apostolis, quibus Urbanus II. aliam addidit in Concilio Placentino, quae est de Beatisima Virgine, ut refertur in Canone *Sanctorum*. Quoad hanc Pelagi Epistolam vero uti spuriam tenent Pagius, in vita Pelagii II. num. 17.; Cardinalis Bona, *Rerum Liturgicarum* cap. 10. num. 3.; et doctissimus Georgi, in sua *Liturgia Romani Pontificis*. Negari tamen non potest, quum in antiquis Libris Sacramentorum Romanae Ecclesiae quamplurimae scriptae reperiantur Praefationes, nec ulla fere in his Missa habeatur sine propria et peculiari

Praefatione. Sane quidem in veterimis Sacramentorum Romanae Ecclesiae Libris, ac in iis, qui subsecutis temporibus usque ad Saeculum XIII. scripti sunt, quamplures exaratae sunt Praefationes, statis diebus dicendae. Longe plures sunt Praefationes in Sacramentariis Angeli Rocchae, et Hugonis Menardi, Saeculo IX. et X. scriptis: et harum numerus est centum ac nonaginta novem, praeter praefationes in Consecratione Episcoporum, et in Missis votivis. Frequentes sunt, quae habentur in Missali Plenario Vaticano Saeculi XI., et item quae in Sacramentario Vaticano, et vetustiori, forte saeculi X., descripto. Quo vero tempore tot Praefationes desierint, non liquet; nisi quod in Missalibus scriptis post annum MCC. illae novem reperiuntur a Pelagio enumeratae; quibus duae additae sunt, una communis antiquissima, quae Gelasii, sive Gregorii creditur esse, altera de B. Virgine ab Urbano II. instituta. Et haec undecim sunt, quibus omnes Ecclesiae ritui Romano adhaerentes, hodie utuntur. Praefationum Collectionem Pamelius in suis Liturgiarum Libris edidit, harum summa est ad ducentas sexaginta duas. Singula porro verba, quae in Praefatione communi sequuntur, late explicant, et interpretantur Alcuinus, de *Divinis Officiis* cap. XL.; Amalarius, de *Ecclesiasticis Officiis* Lib. III. cap. XXI; Horus Diaconus Lugdunensis, de *Actione Missarum*; Hildebertus Cenomannensis, in *Expositione Missae* pag. 1115.; Hugo Victorinus, Lib. II. de *Officiis Ecclesiasticis* cap. XXIV.; Innocentius III., Lib. II. *Mysteriorum Missae* cap. LXII.; et Durandus, Lib. IV. cap. XXXIII.

VII. Praefationi statim jungitur hymnus, quem sive triumphalem vocant Graeci. Hic autem hymnus in Missa dicendus, in *Libris Constitutionum Apostolicarum* comparet, et in *Liturgiis Basilii*, atque Chrysostomi. Aditum hunc hymnum Sacrificio Missae a Sixto I. plerique scribunt, sed Liber Pontificalis hoc solum a Sixto constitutum ait, ut Sacerdote ipsum incipiente, etiam populus eundem cantaret. Altera pars hymni, *Benedictus qui venit in nomine Domini Hosanna in excelsis*, Christo

Domino a turbis in solemni Hierosolymae ingressu ante passionem decantata fuit. Vox *Hosanna* usitata fuit apud Hebraeos in eorum festo Tabernaculorum. Porro de hac voce late agit Cardinalis Baronius ad annum 34. n. 6. et seqq. Remansit vero laeta huius vocis acclamatio tam in Graeca, quam in Latina Ecclesia. Ex vetustissimo rite, omnes Missae adstantes, statim ac hymnus decantatus erat cum celebrans Canonem incipiebat, inclinato capite stare debebant, prout Graecis etiamnum mos est. Romanae Ecclesiae ritum fuisse, nos docent primaevi Ordines Romani. Antiquissimi autem moris fuit, privato quidem studio, ut post hunc hymnum, orationes aliquae adderentur. Una ex his habetur in Sacramentario Gallicano, edito a Mabillonio in *Museo Italicu* tom. 1. p. 11. pag. 281. Trisagium *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis*, quotidie Graeci canunt in principio Liturgiae, Latini vero illud adhibent feria tantum sexta in Parasceve. Ter demum hodierno rite, pulsatur campanula, tum in laudem Dei ter Sancti, tum ad excitandos adstantium animos ad proxima mysteria, tum etiam exemplo veterum Mosaicae Legis Sacrificiorum, super quibus Sacerdotes filii Aaron clangebant tubis, uti habetur *Num. cap. 10.*

CAPUT XX.

I. Ingredimur nunc ad eam Missae partem (1), quae ad Sacrosancti Jesu Christi Corporis confectionem pertinet; nempe ad Canonem. Ecclesia ea utitur voce, ut significet, Canonem Missae esse firmam regulam, iuxta quam Novi Testamenti Sacrificium est celebrandum. Canon dictus est, ut observat Walafridus Strabo de *Rebus Ecclesiasticis* cap. XXII. quia in eo est legitima, et regularis *Sacramentorum confectio*. Canon vocatus est etiam *Actio*

(1) Martene, *De antiquis Ecclesiae ritibus*, Liber I. Caput IV. art. VIII.

in Libris Liturgicis, quia in eo conficiuntur *Sacra menta Dominica*. Idecirco in Sacramentario Gelasiano *Canon Actionis*, preces Canonis inscribuntur. Hinc intelligitur, cur in Canone in Oratione, quae incipit *Communicantes*, appositus sit titulus *Infra actionem*, sive, ut melius legitur in quibusdam Codicibus, *Intra actionem*. S. Gregorius Lib. 7. Epist. 64. *Precem* appellat. S. Cyprianus eum vocat *Orationem*. Vigilius eum dicit *Textum Canonicae precis*. In Concilio Eboracensi tempore Celestini III. *Secretum Missae* nuncupatur.

II. Auctorem Canonis quidam fuisse putant Gelasium Papam, alii Musaeum Presbyterum Massiliensem, alii Voconium Episcopum Castellanensem in Mauritania. Adelmus Episcopus Lib. de *Laudibus Virginitatis* cap. 23. a Gregorio Magno editum existimat. Testimonium denique celebre est S. Gregorii Lib. 9. Epist. 12. qui Can onem dicit a Scholastico quodam esse compositum. Scholasticus cuius meminit Gregorius, non est nomen proprium alicuius hominis, sed est nomen appellativum, indicans virum doctum et eruditum, quales olim fuerunt, qui Scholis Christianorum praefiebantur, ut conversos ad fidem erudirent. Serapion vir doctissimus ob ingenii magnitudinem apud Hieronymum Lib. de *Scriptoribus Ecclesiasticis*, *Scholasticus* appellatur. Gennadius in Catalogo *Scriptorum Ecclesiasticorum* Prosperum vocat sermone *Scholasticum*, idest eloquentia et eruditione clarum. Atque haec sunt, quae proferunt ii, qui putant S. Gregorium nomine Scholastici non hominem quemdam intellexisse, cui nomen illud proprium inditum esset, sed virum litteris eruditum, qui Canonem scripsert. Maldonatus in *Censura quadam* apud Le Brun tom. 2. art. 2. num. 9. existimat S. Gregorium non de ipso integro Canone, sed de Oratione quadam eo iniecta loquutum esse; incredibile enim sibi videri ait, privatum hominem tantum sibi tribuisse auctoritatis, ut Canonem integrum Missae ab universalis Ecclesia recitandum componeret. Huic sententiae refragatur Cardinalis *Bona Rerum Liturgiarum*, et Cardinalem Bonam in omnibus sequitur Me-

ratus tom. 1. part. 1. pag. 236. Hisce controversiis reflectis, cum Tridentino Sess. 22. c. 4. de *Sacrificio Missae* tenendum: *Ecclesia Catholica Sacrum Canonem multis ante saeculis instituit*, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem, et pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat tum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus; ac Sanctorum quoque Pontificum prius institutionibus. Ex Tridentini doctrina evidens est, Can onem esse vetustissimum, et tempus antecedere eorum, qui auctores eius dicuntur. Et re quidem vera vetustum esse Caponem intelligitur ex Vigili Papae, qui S. Gregorio antiquior est, Epistola ad Eucherium, seu ad Profuturum, quod ex vetustis Codicibus colligit Baluzius in notis ad Librum Antonii Augustini de *emendatione Gratiani*; ubi diserte ait, Canonem Missae ex Apostolica traditione profectum esse. Ad haec, ut Canonis exemplaria emendata essent, curatum quam diligenter ab antiquis fuit, eamque curam Archidiaconis demandarunt Concilii Eboracensis, atque Oxoniensis Patres. Immo quandoque nitidissimis characteribus, aureis etiam, aut argenteis conscriptus est. Probant id Codex canonis Ecclesiae Turicensis ante nongentos annos scripti, alterque S. Germani a Pratis. Porro de Canone Missae erudite scripserunt Stephanus Durandus, Lib. 2. cap. 32. et seqq.; Hugo Menardus, ad *Sacramentarium Gregorii* p. 12.; Antonius Bellotte, in suo *Rituali Laudunensi* a pag. 529. ad 563; Petrus Le Brun, tom. 1. pag. 399.; Franciscus Vander-Weken, peculiari libro de *Canone Missae*; Grancolas, *Les anciennes Liturgies* pag. 603.; Franciscus Pagius, in vita Gelasii Papae num. 15.; Oliverus Bonartius, de *Sacrificio Missae* Lib. 2. cap. 20.